

1. Obiekt

1121/1 KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA

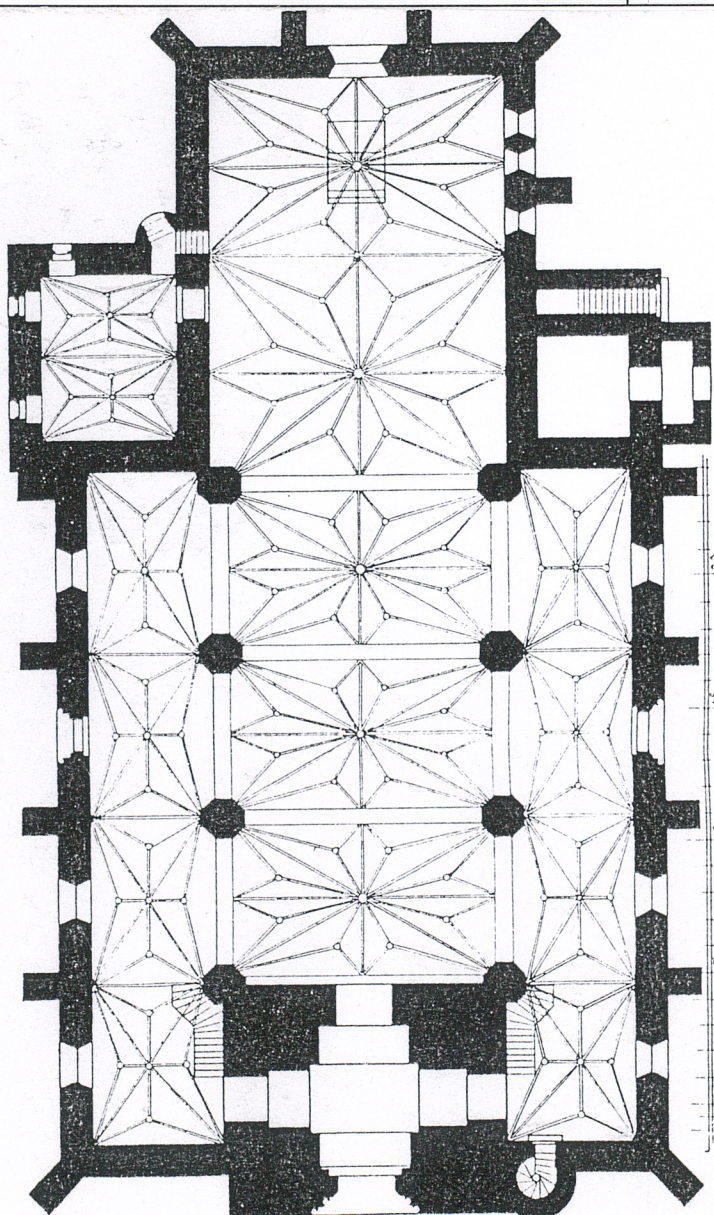
2. Czas powstania

1360 – 70, k.
XIVw, 1 poł.
XVw. XVIw.,

3. Miejscowość

SĘPOPOL

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

11-210 Sępólno, ul. Kościelna 3

działki nr - 41/2

nr hipoteczny -

5. Przynależność administracyjna

województwo warmińsko-mazurskie

gmina Sępólno

powiat Bartoszyce

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Schiffenburg, Schippenbeil, Szepopol

7. Przynależność administracyjna
1 VI 1975

województwo olsztyńskie

powiat Bartoszyce

przed 1.01.1999 woj. olsztyńskie

8. Właściciel i jego adres

Parafia Rzym. – kat.
Sępólno

j.w.

10. Rejestr zabytków

Nr rej A-11/O data 30.09.1949

u-g A. Boetticher, op. cit.

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Miasto założone przez Ludwika von Schippen w 1299 r w pobliżu pruskiej osady Waistoty wchodzące w skład komturstwa w Bałdze; spornym jest, czy w 1319 roku krzyżacy wzniesli w Sėpopolu zamek, czy też nigdy go tu nie było. W 1351 r. uzyskało prawa miejskie od Wielkiego Mistrza Heinricha Dusnera i wkrótce potem erygowano parafię oraz zaczęto wznosić kościół parafialny. 1454 r. miasto zbuntowało się przeciw Zakonowi, oblegane trzykrotnie, po Pokoju Toruńskim przypadło Zakonowi; po sekularyzacji prus i reformacji kościół będący pod patronatem elektora a później króla Prus przeszli ewangelicy. Po 1945 r. odzyskany przez katolików.

Kościół nawiązuje do kościoła w Welawie i tzw. hal warmińskich - prezbiterium i zakrystię wzniesiono w 1360 – 70 roku, korpus halowy i przyziemie wieży wzniesiono w k. XIV w. Wieżę podwyższono w dwóch etapach do pocz. XVI w., sklepienia założono w 1 poł. XV w. W XVI w. założono empory wzdłuż naw oraz ławy kolatorskie; w 1818 wzniesiono przedsionek do kaplicy von Kunheimów – dawnej zakrystii pld. w 1872 r. zmieniono dach i podwyższono wieżę o drewnianą kondygnację, zbudowano zach. emporę chórową; po 1945r. kościół przeszli katolicy, w latach 60 - tych rozebrano boczne empory; Kościół gotycki, kruchta pld. klasycystyczna, budowniczy nieznan;

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacja, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

USYTUOWANIE

Kościół wolnostojący, orientowany, usytuowany w płn. części miasta w płn. wsch. narożniku murów obronnych na zach. brzegu rzeki Łyny; od płn. i wsch. ceglany mur - pozostałość dawnych obwałowań z zachowaną basztą w narożniku, od pld. budynek plebani oraz rozciągające się tereny dawnego miasta; od zach. niewielki plac z pomnikiem Św. Jana Bosko i niewielkim murkiem;

MATERIAŁ:

fundamenty : kamienno ceglane;

ściany: ceglane, z użyciem zendrówki, z cegły o wymiarach 28,5 x 7,5 x 13,5 cm oraz 33 x 7,5 x 16 cm, na wapienno - piaskowej zaprawie ułożone w wążku kowadełkowym, w części szczytu wsch. wążek krzyżkowy; w portalach użyte kształtówki; blendy i ościeża otynkowane i pomalowane na biało; zakrystia pld. otynkowana, wewnątrz otynkowana; w wieży konstrukcja ryglowa, w górnej kondygnacji oszalowana poziomo; belki ciosane o wymiarach: słupy ok. 20 x 26 cm, rygle 20 x 22,5 cm oraz 15 x 18 cm, zastrzały ok. 14,5 x 22 cm, tramy ok. 19 x 24,5 cm; konstrukcja poniżej oparta na ciosanych belkach o przekrojach 22 x 28, zastrzały - 16 x 20 cm, rygle 21 x 22,5 cm, niektóre belki o wymiarach sięgających 32,5 cm x 45,5 cm, zastrzały 19 x 28 cm. empora organowa drewniana, wsparta na 12 drewnianych słupach;

posadzki: ceramiczne płytki białe i jasnobrązowe ułożone we wzór białej, prostokątnej siatki

sklepienia: w nawie głównej gwiazdziste, 8 ramienne oparte na prostokątnym prześle, przęsła oddzielone arkadami; w nawach bocznych czteroramiennne oparte na prostokącie stojącym; w prezbiterium dwa przęsła o sklepieniu gwiazdzistym, 8 - ramiennym, prześło od strony nawy zbliżone do kwadratu, w zakrystii płn. gwiazdziste, dwuprzęsłowe, 8 ramienne, na wieży stropy belkowe z deskami na styk;

wieżba dachowa: drewniana. Z belek tartych związanych stalowymi strzemionami i krzyżakowymi gniazdami, stolcowo – kleszczowa;

pokrycie dachu: dachówka holenderka, nad pld. zakrystią i na wieży blacha;

okna: żeliwne, wielopolowe;

drzwi: wejściowe od zach. i pld. dwuskrzydłowe, ramowe, od wewnątrz z płycinami, od zewnątrz opierzone pionowo, na kutyh zawiasach pasowych, z ostrołukowym, pseudomaswerkowym nadświetlem, od płn. z zamkiem skrzynkowym, od pld. z zamkiem wpuszczonymi laną, żeliwną klamką; od płn. deskowe, jedno-skrzydłowe, zawieszone na kutyh zawiasach pasowych z zamkiem skrzynkowym i laną, żeliwną klamką; wewnątrz w kruchcie pod wieżą dwuskrzydłowe, płycinowo - ramowe, przeszklone w górnej części z wysokim, ostrołukowym,

c.d. na wkładce nr 1

14. Kubatura ok. 8554 m ³	15. Powierzchnia użytkowa ok. 658 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne kościół parafialny	17. Użytkowanie obecne kościół parafialny
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja lata 50/60-te – rozbiórka empor, zamurowanie arkady w prezbiterium; lata 90 – te – do 1999 – remont wieży. Brak dokumentacji konserwatorskiej na powyższe prace.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) dobry	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie dalsze odkrycie fresków w prezbiterium.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania) –

-----

24. Uwagi różne –

-----

25. Opracował

tekst

W.Rynkiewicz – Domino, 2000r.
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki

W.Rynkiewicz – Domino, 2000r.
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotograf.

W.Rynkiewicz – Domino, 2000r..
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów **Archiwum Muzeum Rolnictwa w Szreniawie, autor**
Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia:

A. Boetticher, Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Ostpreussen, H. 2 - Natangen, Königsberg 1892;

A. Rzempełuch, Przewodnik po zabytkach sztuki dawnych Prus Wschodnich, Olsztyn 1992.

D. Loyal, Sakrale Backsteingotik im Ermland, ZGAE, Beiheft 12, 1995

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsca przechowania, sygnatury) -

----

26. Załączniki

Wkładka do karty ewidencyjnej zabytków architektury i budownictwa. Załącznik nr 1 - 5.

1. Miejscowość SEPOPOL	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) cd. opisu
-------------------------------	---	---

c.d. rubryki nr 13 – opis.

pseudomaswerkowym i szczeblikowym nadślepiem dwuskrzydłowe, przeszklone w górnej części z kratkowanym szczeblikowaniem; do zakrystii pld. ostrołukowe, jednoskrzydłowe, z ostrołukową, przeszkloną płyciną z witrażem; drzwi do zakrystii pld. jednoskrzydłowe, deskowe; drzwi na strychu deskowe, jednoskrzydłowe; drzwi do kaplicy płycinowo – ramowe, dwuskrzydłowe, na zawiasach czopowych, z kuta klamka

schody: na wieżę ceglane, kręte, wyżej drewniane, drabinowe; na empore drewniane, 2 - biegowe ;

PLAN

Kościół złożony z prostokątnego, trójnawowego , czteroprzęsłowego korpusu z masywną, prostokątną wieżą wtopioną w przęsło zach. nawy głównej oraz dwuprzęsłowego, zamkniętego prosto prezbiterium ujętego od pld. prostokątną, dwuprzęsłową zakrystią, od pld. kwadratową dawną zakrystią pld. z wąskim, prostokątnym przedsionkiem; od wsch. do kaplicy przylega wąska, prostokątna klatka schodowa; przy zewnętrznym, pld. narożniku wieży znajduje się okrągła klatka schodowa prowadząca na wieżę.

BRYŁA

Bryła kościoła rozczłonkowana na masywny , oszkarpowany korpus halowy przykryty wysokim dachem dwuspadowym ujętym szczytami ze sterczynami, niższe , prezbiterium zamknięte szczytem schodkowym ze sterczynami przykryte dachem dwuspadowym, z wysoką, dwukondygnacyjną zakrystią pld. o dachu pulpitowym z przyległym do niej we wsch. narożniku ćwierćkolistym aneksem o dachu konchowym; od pld. dwukondygnacyjna dawna zakrystia pld. przykryta dachem dwuspadowym, z wysokim, schodkowym szczytem ze sterczynami i przyległym do niej od pld. niższym przedsionkiem o niskim dachu dwuspadowym; od zach. wtopiona w korpus, nieznacznie występująca przed lico ściany 6 kondygnacyjna wieża, z tarasem na 6 kondygnacji wokół mniejszej, , drewnianej partii piętra zwieńczonego czworościennym hełmem o połaci w linii simy, z ośmioboczną galerią nad którą wznosi się namiotowy daszek zwieńczony chorągiewką z kulą; przy pld. ścianie wieży sięgająca 3 kondygnacji klatka schodowa nakryta dachem w formie półstożka

WNĘTRZE:

wnętrze kościoła halowe, trójnawowe , o nawach bocznych nieznacznie niższych podzielone na 4 przęsła; w nawie głównej przęsła w formie leżącego prostokąta ze sklepieniem gwiaździstym, 8 - ramiennym; boczne oddzielone ostrołukowymi arkadami , w formie prostokąta stojącego o sklepieniach gwiaździstych, czteroramiennych; arkady oddzielające nawy wsparte na ośmiobocznych filarach ustawionych na cokołach z esowatym gzymsem; głowice filarów w formie otynkowanych pasów oddzielonych wysuniętymi pojedynczymi rzędami cegieł malowane w symetryczne plakiety z motywem niebieskich serc w narożnikach i gorejącego serca pośrodku; żebra sklepień wsparte na maswerkowych krokwistynach; w zach. części drewniana empora organowa wsparta na 188 ośmiobocznych słupach o kostkowej głowicy ustawionych na niskich postumentach dźwigających pary podciągów podpierających belki o sfazowanych dekoracyjnie krawędziach i zaciosanych w simę od czoła; ścianka empory płycinowo - ramowa, z trójlistnym pseudomaswerkem w płycinach; prezbiterium niższe, oddzielone ścianą tęczową przepartą ostrołukową arkadą, prostokątne, dwuprzęsłowe, o nierównych przęsłach,

Wkładkę założył: **W.Rynkiewicz – Domino, 2000r.**

Miejsce przechowywania negatywów:

opis, c.d.

pierwotnie z emporami nad zakrystiami; na ścianie płn. szeroka, ostrołukowa płycina po zamurowanej emporze, na ścianie pld. prostokątne okno; wejścia do zakrystii - płn, w koszowym, ceglanym portalu, drzwi zamknięte odcinkowo; do zakrystii pld. wejście ostrołukowe i odcinkowym portalu.

ELEWACJE

elewacja wsch. ściana prezbiterium oszkarpowana dwuuskokowymi szkarpami, ukośnymi na narożnikach, 3 osiowa, z ostrołukowymi blendami w osiach bocznych i oknem z ceglanym dwulaskowym maswerkiem pośrodku; szczyt schodkowy, 5 - osiowy zbudowany z ukośnie ustawionych sterczyn oraz trójkątnych szczycików z wimpergami między nim, w ścianie szczytu rosnące ostrołukowe blendy; **szczyt korpusu głównego** o 3 parach sterczyn, których dolne przedłużenie wydziela 6 rosnących ku osi ostrołukowych blend; para dolnych sterczyn ustawiona ukośnie; **zakrystia wsch.** dwupoziomowa, górny poziom nieznacznie cofnięty, dekorowany trzema ostrołukowymi blendami; **elewacja zakrystii płn.** 3 osiowa, z ostrołukowymi blendami po bokach; w osi środkowej na dole niskie okno zamknięte łukiem ostrym, wyżej w dwuuskokowym rozglifieniu ostrołukowa nisza;

elewacja zach. ujęta ukośnymi, dwuuskokowymi szkarpami, z elewacją wieży nieznacznie występująca przed lico ściany, wieża 6 - poziomowa, do 5 kondygnacji jednosiowa, w przyziemiu szeroki, ostrołukowy portal zbudowany z 3 archiwolt nierównomiernie wychodzących z muru poniżej, czwartą archiwoltę tworzy gzyms obiegający ścianę na wysokości połowy ostrołuku portalu, powyżej ostrołukowe okno o rozglifionych ocieżach; następne kondygnacje wieży rozdzielone tynkowanymi płycinowymi pasami dekorują trzy płyciny zamknięte górą zdwojonym ostrołukiem z wąskimi okienkami na osi; w 5 kondygnacji 4 odcinkowo zamknięte okienka; 6 kondygnacja oszalowana poziomo z tarczą zegarową na ścianie; w szczycie korpusu nawowego ostrołukowe blendy; klatka schodowa o elewacji dwukondygnacyjowej, część górna dekorowana wysokimi, nierównymi, ostrołukowymi płycinami z nieregularnie umieszczonymi prostokątnymi okienkami

elewacja płn. korpus nawowy 3 osiowy, z wejściem w ostrołukowym portalu na 2 osi od zach., oszkarpowany jednostopniowymi szkarpami, o oknach z biforialnym maswerkiem ceglanym, ściana zwieńczona ćwierćwałkowym gzymsem koronującym; **elewacja zakrystii** 5 osiowa ostrołukowe okna w dwóch poziomach przedzielone ostrołukowymi blendami;

elewacja pld. korpus nawowy 4 osiowy, na 2-4 osi dwupoziomowy, z wejściem na 3 osi od zach. w ostrołukowym portalu zbudowanym z 3 archiwolt biegnących do kamiennego cokołu; opięty dwuuskokowymi szkarpami, z tynkowanym pasem i profilowanym gzymsem w zwieńczeniu; **przedsionek** przed zakrystią pld. otynkowany, boniowany, na kamiennym cokole, z pilastrami na narożnikach z prostokątnym wejściem w profilowanym obramieniu z uszakami i niskim parapetowym naczółkiem, powyżej palmetkowy fryz obiegający ściany przedsionka nad nim trójbelkowy architrav, fryz z rozetkowych plakietek oraz w wieńczący fryz modylionowy; w niskim tympanonie szczytu tarcza herbowa; szczyt zakrystii schodkowy, 5 - osiowy utworzony ze sterczyn zbudowanych z cegły kształtówki z czworolistną dekoracją ażurową, oraz otynkowanych, ostrołukowych blend między nimi; **elewacja prezbiterium** dekorowana 5 ostrołukowymi blendami dwoma szerszymi, 3 wąskimi, blendy 2 - 4 od wsch. przeprute oknem - wsch. z biforialnym maswerkiem, pozostałe jednoświetlnym, niższym znacznie od blendy;

WYPOSAŻENIE

Ołtarz główny Joachima Pfaffa z 1650r. ^{poz. XVII w} obrazy Jerzego Krebsa; obrazy z empor, ambona, organy z k. XIXw, płyta nagrobna Pudewelsów z XVIIW., Jana Dorna z 1720r; epitafium Jana Ernesta von Kunheima z 1818r., relikty malowideł gotyckich.

INSTALACJE:

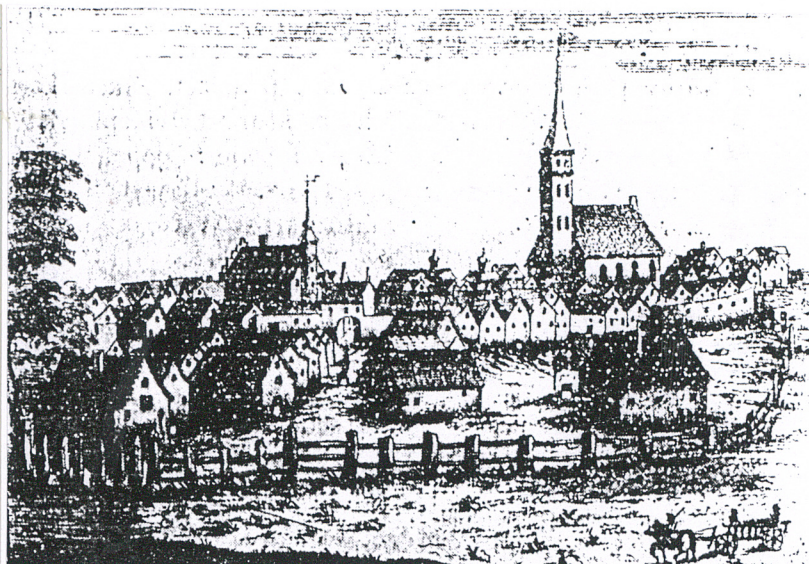
elektryczne.

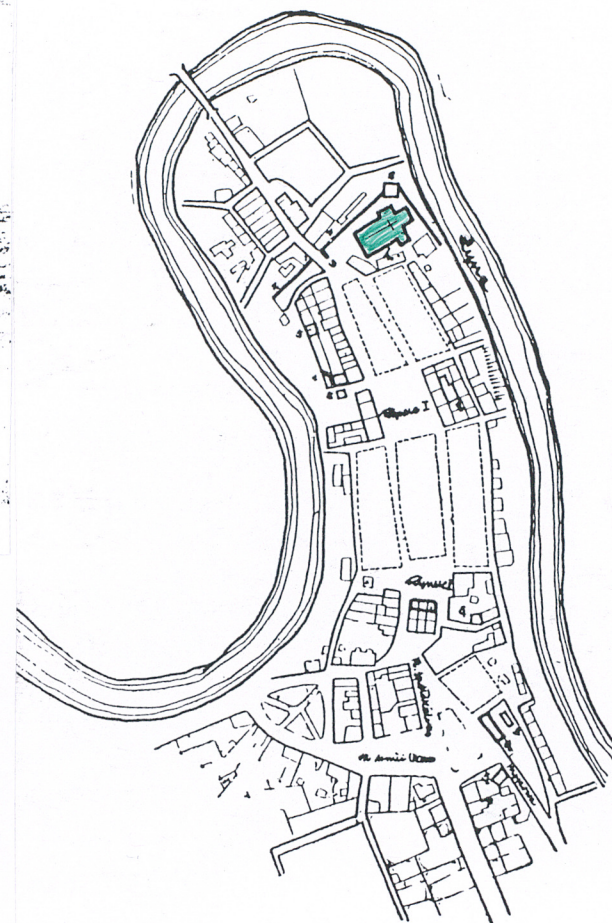
SĘPOPOL

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.
ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA

mapka, zdjęcia

Sępopol. Panorama miasta, sztych z 1615 roku.

Wkładkę założył: W.Rynkiewicz-Domino, IX.2000r.

SEPOPOL

KOSCIOŁ PARAFIALNY P.W.ŚW.
MICHAŁA ARCHANIOŁA

zdjęcia

wkładkę założył: W. Rynkiewicz-Domino, IX.2000r.

SĘPOPOL

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.ŚW.
MICHAŁA ARCHANIOŁA

zdjęcia

wkładkę założył: W.Rynkiewicz-Domino, IX.2000r.

SĘPOPOL

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W.ŚW.
MICHAŁA ARCHANIOŁA

zdjęcia

wkładkę założył: W.Rynkiewicz-Domino, IX.2000r,

